

В.І. Бабич, Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка

**АНАЛІЗ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА
„ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ”
В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО
ВИХОВАННЯ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ
ЗДОРОВ’Я ШКОЛЯРІВ**

В.І. Бабич

Аналіз змісту навчального предмета „Теорія та методика фізичного виховання” в контексті підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров’я школярів

У статті подається аналіз змісту теоретичних дисциплін фундаментального та професійно орієнтованого циклу стосовно наповнення їх необхідним матеріалом, що сприяє підвищенню ефективності професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до виконання сучасних завдань шкільної освіти.

Ключові слова: школяр, фізична культура, культура здоров’я, студент, фізичне виховання, навчальний предмет.

В.И. Бабич

Анализ содержания учебного предмета „Теория и методика физического воспитания” в контексте подготовки будущих учителей физического воспитания к формированию культуры здоровья школьников

В статье представлен анализ содержания теоретических дисциплин фундаментального и профессионально ориентированного цикла относительно наполнения их необходимым материалом, который способствует повышению эффективности профессиональной подготовки будущих учителей физического воспитания к выполнению современных заданий школьного образования.

Ключевые слова: школьник, физическая культура, культура здоровья, студент, физическое воспитание, учебный предмет.

Постановка проблеми. У теперішній час важко знайти проблему більш актуальну, аніж стан здоров’я підростаючого покоління – майбутнього нашої держави. Відомо, що останніми роками спостерігається стрімке зниження стану

здоров'я дітей та учнівської молоді. Так, згідно з результатами досліджень Інституту охорони здоров'я дітей та підлітків АМН України, останніми роками до шкіл вступає вдвічі більше хворих дітей, ніж у 1980 році. Протягом періоду навчання зростає кількість дітей з відхиленнями за станом здоров'я, гострі форми захворювань частіше переходять у хронічні. Серед першокласників реєструється до 30 % практично здорових дітей, але на час закінчення школи їх залишається не більше ніж 6 %. Від 45 до 50 % випускників шкіл мають серйозні морфофункціональні відхилення в стані здоров'я, 40–60 % – хронічні захворювання, через третину з яких можливості вибору професії для цих школярів обмежені. Від 20 до 80 % учнів загальноосвітніх шкіл мають патології одразу 2–4 систем організму [1, с. 4]. За період навчання в школі кількість хронічних захворювань у дітей збільшується в 1,5–2 рази. Відмічається значне омолодження „хвороб похилого віку”, зокрема, онкозахворювань. Є випадки інсультів та інфарктів у дітей віком до 15 років. На думку спеціалістів, у 2010 р. кількість ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД в Україні може досягти 1,5–2,5 млн. [2, с. 2]. Разом з тим, слід зауважити, що погіршення здоров'я дітей відмічається не лише на фізичному (соматичному), але й на психічному та духовному рівнях. Так, уже сьогодні у 88 % дітей спостерігаються нервово-психічні відхилення. Більшість молоді втратила духовні орієнтири, їх життя супроводжується психологічним дискомфортом та негативними переживаннями, у значної частини дітей не сформовано почуття терпимості, толерантності, милосердя, честі, совісті, доброти, що викликає в них відчуття своєї непотрібності, нерозуміння сенсу життя [3, с. 2].

Однією з чи не найважливіших причин стрімкого погіршення здоров'я, на думку автора, є низький рівень сформованості культури здоров'я школярів. „Культура здоров'я школяра – це інтегроване утворення особистості, що виявляється в її мотиваційній, теоретичній і практичній підготовці до формування, збереження та зміцнення свого здоров'я у всіх його аспектах (духовному, психічному й фізичному) та розумінні здоров'я як цінності” [4, с. 54]. Саме несформованістю в більшості школярів культури здоров'я можна

пояснити відсутність у них бажання вести здоровий спосіб життя, піклуватись про власне здоров'я.

Наявність негативних тенденцій погіршення стану здоров'я школярів сприяла зміні пріоритетів сучасної освіти. Так, у Національній доктрині розвитку освіти проголошується, що „пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до свого здоров'я й здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної й суспільної цінності” [5, с. 4–6]. У свою чергу в концепції 12-річної середньої загальноосвітньої школи зазначається, що вирішення завдань виховання здорової молоді сьогодні потрібно здійснювати переважно за рахунок піднесення оздоровчої функції фізичної культури, підсилення мотиваційного компонента виховання здорового способу життя [6, с. 6]. Звичайно, такі зміни й напрямки в теперішній час є вкрай необхідними. Але вони у свою чергу вимагають перевірки змісту професійної підготовки відповідних фахівців взагалі та змісту окремих дисциплін, що повинні орієнтувати студентів на майбутню професійну діяльність у контексті формування культури здоров'я школярів зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи наукову літературу, можна відзначити таких науковців, як: В. Горашук, С. Кириленко, Ю. Мельник та ін., які присвятили свої дослідження проблемі формування культури здоров'я школярів. Розв'язанню проблем підготовки майбутніх учителів до формування культури здоров'я особистості приділяли увагу Г. Кривошеєва, С. Лебедченко та ін. Особливості формування культури здоров'я студентів фізичного виховання вивчали О. Ахвердова, В. Магін та ін.

Разом з тим, у доступній науковій літературі нами не виявлено наукових праць, присвячених аналізу змісту програми навчального предмета „Теорія та методика фізичного виховання” стосовно його спрямованості на озброєння студентів фізичного виховання відповідними знаннями та практичними вміннями щодо формування в майбутній професійній діяльності високого рівня культури здоров'я школярів. У зв'язку з цим **метою статті** було визначено здійснення аналізу змісту програми навчального предмета „Теорія та

методика фізичного виховання” щодо її відповідності стосовно підготовки майбутніх учителів фізичного виховання в контексті виконання сучасних завдань шкільної освіти.

Викладання основного матеріалу дослідження. Справедливо було б зазначити, що відповідного аналізу потребують більшість теоретичних дисциплін фундаментального та професійно орієнтованого циклу, що викладаються на факультетах фізичного виховання; однак у межах однієї статті, на наш погляд, не можливо приділити увагу всім предметам. У зв'язку з цим основну увагу ми хотіли б зупинити на аналізі програми навчального предмета „Теорія та методика фізичного виховання”, оскільки серед теоретичних дисциплін на факультетах фізичного виховання він займає особливе місце.

Навчальна дисципліна „Теорія та методика фізичного виховання” вивчається студентами протягом трьох навчальних курсів і являє собою профільюючий предмет, що забезпечує теоретичну й практичну підготовку студентів до професійної діяльності вчителя фізичного виховання, й від змісту та якості викладання цього предмета багато в чому залежить готовність майбутніх учителів до діяльності в контексті формування культури здоров'я школярів. Аналіз останньої державної програми з ТМФВ [7], на яку змушені орієнтуватись викладачі при розробці робочих програм, на жаль, не передбачає використання повною мірою всіх можливостей предмета щодо озброєння студентів необхідними знаннями, уміннями й навичками з формування, збереження й зміцнення здоров'я школярів у майбутній професійній діяльності. Так, наприклад, у навчальній програмі для студентів фізичного виховання „Теорія і методика фізичного виховання” не знайшлося місця темі „Засоби фізичного виховання”, а якщо ця тема відбивається в робочих програмах і підручниках, то основна увага в ній приділяється фізичним вправам, тоді як такі важливі засоби фізичного виховання, як „природні сили природи і гігієнічні фактори”, що відіграють неабияку роль у формуванні культури здоров'я школярів, розглядаються тільки епізодично, і в кращому разі

студентам повідомляються лише деякі можливості застосування цих засобів на заняттях з фізичного виховання.

На наш погляд, це можна пояснити тим, що природні сили природи й гігієнічні фактори як засоби фізичного виховання прийнято вважати допоміжними, і тому їм не приділяється такої пильної уваги, як фізичним вправам. Разом з тим зазначимо, що в наш час фізична культура не може бути спрямована лише на фізичний розвиток вихованців, але значною мірою має сприяти формуванню психічного та духовного здоров'я школярів. На думку російських учених Н. Зволинської та Н. Маслова, „сьогодні фізичне виховання підростаючого покоління практично зведено до формування в школярів окремих рухових навичок і фізичних якостей, при цьому постулат про гармонійний розвиток і про єдність тілесного й духовного частіше є тільки зовнішнім, механічним” [8, с. 5]. Не виникає ніякого сумніву, що рухова активність на заняттях з фізичної культури й сьогодні є досить значущою, однак сучасні тенденції загальноосвітньої школи, а також стрімке погіршення здоров'я учнів у всіх аспектах припускає необхідність пошуку відповідних підходів до вирішення сучасних завдань з фізичної культури. Саме тому сьогодні при вивченні теми „Засоби фізичного виховання” вкрай важливо приділяти більше уваги ознайомленню студентів з такими оздоровчими технологіями, як: загартовування, оздоровче дихання, масаж і самомасаж, аутогенне тренування тощо.

Продовжуючи аналіз програми, слід указати, що зміст розділу „Теорія фізичного виховання” також передбачає вивчення теми „Педагогічні дослідження у фізичному вихованні”. Ця тема, безсумнівно, є досить важливою в підготовці майбутніх учителів фізичного виховання з точки зору підготовки вчителя-дослідника. Але зазначимо, що сучасного фахівця вкрай важливо ознайомити й з методами валеологічних досліджень, їхньою специфікою та особливостями застосування. Ці знання є дуже важливими задля здійснення в майбутньому дослідження рівня сформованості духовного, психічного й фізичного аспектів здоров'я школярів. Подібні дослідження сприятимуть більш

якісному підбору педагогом необхідних оздоровчих технологій індивідуально для кожного учня з урахуванням його індивідуальних особливостей та інтересів. У цьому контексті також важливого значення набуває підготовка студентів до здійснення в майбутній професійній діяльності валеологічного аналізу навчальних предметів „Фізичне виховання” та „Основи здоров'я”, на що також не звертається уваги як у державній, так і в робочих програмах.

Програмою навчального предмета „ТМФВ” також передбачається розділ „Методика фізичного виховання”. Цей розділ також потребує певних доповнень. Так, у темах „Фізичне виховання дошкільників” і „Фізичне виховання школярів” програмою не передбачене озброєння майбутніх учителів методичними знаннями й уміннями стосовно організації на заняттях з фізичної культури оздоровчих технологій, про які вже згадувалося раніше (загартовування, застосування оздоровчого дихання, деяких прийомів масажу й самомасажу, аутогенного тренування тощо). Оскільки тема „Засоби фізичного виховання” розділу „Теорія фізичного виховання”, на нашу думку, повинна більше уваги приділяти ознайомленню студентів з можливостями певних оздоровчих технологій для зміцнення та збереження здоров'я школярів, то розділ „Методика фізичного виховання” повинен передбачати підготовку студентів стосовно вивчення методичних особливостей застосування тих чи інших оздоровчих технологій у процесі викладання фізичної культури. У цьому ж контексті зазначимо, що темою „Фізичне виховання школярів з ослабленим здоров'ям” також не передбачається ознайомлення студентів з особливостями застосування оздоровчих технологій з урахуванням захворювань школярів, віднесених до спеціальної медичної групи.

Таким чином, майбутні вчителі фізичного виховання при вивченні курсу „ТМФВ” не мають можливість у повному обсязі одержувати необхідну теоретико-методичну й практичну підготовку щодо організації на якісно новому рівні занять з фізичної культури з використанням оздоровчих технологій, спрямованих на формування, збереження та зміцнення здоров'я школярів.

Отже, аналіз програми навчального предмета ТМФВ дозволяє зробити **висновок**, що її зміст не повною мірою відповідає вимогам стосовно підготовки студентів фізичного виховання до виконання в майбутньої професійної діяльності сучасних завдань шкільної освіти. У зв'язку з цим ця програма потребує перегляду її змісту з урахуванням доповнення необхідним матеріалом у контексті підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до виховання всебічно розвинених та здорових школярів.

Перспектива дослідження нами вбачається в подальшому аналізі змісту теоретичних дисциплін фундаментального та професійно орієнтованого циклу щодо їх відповідності підготовці студентів фізичного виховання до формування в майбутній професійній діяльності культури здоров'я школярів.

Література

1. **Здорова** дитина – запорука здоров'я нації // Директор шк. – 2002. – №№ 39–40. – С. 3–7.
2. **Інфекційні** хвороби, що набули соціального значення // Додаток до підручника з основ медичних знань для студентів усіх спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів. – К. : Освіта України, 2006. – 56 с.
3. **Оржеховська В.** Моральний розвиток дитини – могутній превентивний фактор // Пед. газ. – 2001. – № 5 (83) (травень). – С. 2.
4. **Бабич В. І.** Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В'ячеслав Іванович Бабич. – Луганськ, 2006. – 315 с.
5. **Національна** доктрина розвитку освіти. Затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347 // Освіта України. – 2002. – № 33 (квіт.).
6. **Концепція** 12-річної середньої загальноосвітньої школи // Документи про школу / упоряд. Н. Мурашко. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – С. 4–27.

7. **Теория** и методика физического воспитания // Программы педагогических институтов для специальности „Физическое воспитание”. – М. : М-во просвещения СССР, 1987. – С. 1–22.

8. **Зволинская Н. Н., Маслов В. И.** Пути обновления квалификационной характеристики специалиста по физической культуре и спорту // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 12. – С. 40–44.

V.I. Babich

Analysis of maintenance of educational object „Theory and method of educational education” in the context of preparation of future teachers of physical education to forming of culture of health of schoolboys

In the article the analysis of maintenance of theoretical disciplines of fundamental and professionally oriented cycle is given in relation to filling with their necessity by material which is instrumental in the increase of efficiency of professional preparation of future teachers of physical education to processing of modern jobs of school education.

Key words: schoolboys, physical culture, culture of health, student, physical education, educational object.

Відомості про автора

Бабич В'ячеслав Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри фізичного виховання Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Коло наукових інтересів: формування культури здоров'я дітей та учнівської молоді. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів.